

Krzysztof Dobrowolski
Grzegorz Pawłowski

Procesy konwergencji gospodarek krajów bałtyckich i Beneluksu w świetle danych statystycznych

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

Procesy konwergencji
gospodarek krajów bałtyckich
i Beneluksu w świetle
danych statystycznych

Krzysztof Dobrowolski
Grzegorz Pawłowski

Procesy konwergencji
gospodarek krajów bałtyckich
i Beneluksu w świetle
danych statystycznych

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2021

Recenzent
dr hab. Dorota Simpson

Redaktor Wydawnictwa
Jolanta Stecewicz

Projekt okładki i stron tytułowych
Filip Sendal

Skład i łamanie
Urszula Jędrzycka

Publikacja sfinansowana ze środków Prorektora
ds. Badań Naukowych Uniwersytetu Gdańskiego
oraz Dziekana Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-326-4

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

Spis treści

Wstęp	7
ROZDZIAŁ I	
Produkt krajowy brutto i wybrane czynniki oddziałujące na jego poziom w badanych krajach w latach 2004–2020	11
1. Liczba mieszkańców badanych krajów	11
2. Produkt krajowy brutto badanych krajów w latach 2004–2020	14
2.1. Zmiany PKB badanych krajów w ujęciu wartościowym w latach 2004–2020	14
2.2. Zmiany PKB na mieszkańca badanych krajów w latach 2004–2020	22
2.3. Tempo wzrostu PKB badanych krajów w latach 2004–2020	29
2.4. Tempo wzrostu PKB na mieszkańca badanych krajów w latach 2004–2020 ..	34
3. Inwestycje jako element PKB badanych krajów	37
3.1. Stopa inwestycji w badanych krajach w latach 2004–2020	37
3.2. Dynamika nakładów inwestycyjnych w badanych krajach w latach 2004–2020	40
3.3. Stopa inwestycji publicznych w badanych krajach w latach 2004–2020	45
3.4. Dynamika inwestycji publicznych w badanych krajach w latach 2004–2020 ..	49
3.5. Udział inwestycji publicznych w wydatkach publicznych w badanych krajach w latach 2004–2020	52
4. Konsumpcja jako element PKB w badanych krajach	56
4.1. Udział konsumpcji w PKB badanych krajów w latach 2004–2020	56
4.2. Dynamika konsumpcji w badanych krajach w latach 2004–2020	59
ROZDZIAŁ II	
Zależności między PKB a jego elementami składowymi w krajach bałtyckich i krajach beneluksu	64
1. Zależności między PKB a inwestycjami w badanych krajach	64
2. Zależności między PKB a konsumpcją w badanych krajach	72
3. Zależności między inwestycjami a konsumpcją w badanych krajach	76
4. Zależności między inwestycjami ogółem a inwestycjami publicznymi	81

ROZDZIAŁ III

Eksport i import w krajach bałtyckich i krajach Beneluksu

w latach 2004–2020	85
1. Wartość eksportu i importu w badanych krajach w latach 2004–2020	85
1.1. Wartość eksportu w latach 2004–2020	85
1.2. Wartość importu w latach 2004–2020	91
2. Eksport i import na mieszkańca badanych krajów w latach 2004–2020	96
3. Handel zagraniczny i PKB badanych krajów w latach 2004–2020	102
4. Dynamika handlu zagranicznego badanych krajów w latach 2004–2020	112
4.1. Dynamika eksportu w latach 2004–2020	112
4.2. Dynamika importu w latach 2004–2020	115

ROZDZIAŁ IV

Wybrane wskaźniki makroekonomiczne w krajach bałtyckich i krajach

Beneluksu w latach 2004–2020	119
1. Poziom inflacji w badanych krajach	119
2. Udział wynagrodzeń w PKB badanych krajów	122
3. Dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego	126
4. Płaca minimalna	133
5. Produktivność pracy w badanych krajach	140
6. Stopa bezrobocia w badanych krajach	144

ROZDZIAŁ V

Zależności między wskaźnikami makroekonomicznymi w krajach

bałtyckich i krajach Beneluksu	148
1. Zależności między inflacją a PKB w badanych krajach	148
2. Zależności między PKB a udziałem wynagrodzeń w PKB w badanych krajach	151
3. Zależności między skorygowanym dochodem rozporządzalnym brutto gospodarstwa domowego na osobę a PKB w badanych krajach	154
4. Zależności między płacą minimalną a PKB w badanych krajach	157
5. Zależności między produktywnością pracy a płacą minimalną	160
6. Zależności między produktywnością pracy a PKB	162
7. Zależności między bezrobociem a PKB	163

Aneks. Estonia i Finlandia	167
----------------------------------	-----

Zakończenie	181
-------------------	-----

Bibliografia	189
--------------------	-----

Spis rycin	190
------------------	-----

Spis wykresów	190
---------------------	-----

Spis tabel	193
------------------	-----

Wstęp

Beneluks to region w Europie, w którego skład wchodzi trzy kraje: Belgia, Niderlandy¹ i Luksemburg, a nazwa powstała od skrótów nazw tych państw. Kraje te mają długą historię współpracy gospodarczej, sięgającą roku 1921, kiedy powstała Unia Gospodarcza i Monetarna utworzona przez Belgię i Luksemburg. W 1943 roku kraje te oraz Niderlandy zawarły umowę monetarną, a w 1944 roku ustanowiono unię celną, która zaczęła funkcjonować w 1948 roku. W późniejszych latach współpraca gospodarcza między tymi państwami przybierała różne formy instytucjonalne. Obecnie wszystkie te kraje są członkami Unii Europejskiej, a ich potencjał ludnościowy pozwala je zaliczyć do grupy małych krajów.

Mają także długą, ale i burzliwą historię państwowości, a po II wojnie światowej nie utraciły niepodległości. Mechanizmy gospodarki rynkowej stanowiły fundament ich rozwoju gospodarczego, dlatego należą do najbogatszych krajów europejskich.

Określenie „kraje bałtyckie” dotyczy trzech krajów: Litwy, Łotwy i Estonii. Łączą je podobieństwa historyczne, kulturowe i polityczne. Niepodległość zyskały w 1918 roku, ale po II wojnie światowej ją utraciły i zostały wcielone do ZSRR jako republiki związkowe. Miało to wiele niekorzystnych, a nawet tragicznych konsekwencji, także gospodarczych. Funkcjonowały w ramach niewydolnego radzieckiego systemu gospodarczego, w wyniku czego weszły do Unii Europejskiej w 2004 roku jako kraje biedne i opóźnione gospodarczo. Z racji na potencjał ludnościowy zasadne jest zaliczenie ich do grupy małych krajów unijnych.

Celem tej pracy jest zbadanie na podstawie wybranych wskaźników gospodarczych, na ile okres funkcjonowania w strukturach Unii Europejskiej, a potem Unii Gospodarczej i Walutowej został wykorzystany przez kraje bałtyckie do wprowadzenia ich gospodarek na tory rozwoju gospodarczego, umożliwiającego stopniowe niwelowanie różnic w stosunku do krajów Beneluksu. Nie jest oczywiście

¹ Ponieważ pod koniec 2019 roku władze holenderskie zrezygnowały z używania angielskiej nazwy Holland na rzecz The Netherlands, w książce konsekwentnie używa się nazwy Niderlandy.

możliwe osiągnięcie przez kraje bałtyckie w tak krótkim okresie poziomu rozwoju gospodarczego reprezentowanego przez kraje Beneluksu, ale możliwe jest, zwłaszcza w niektórych obszarach gospodarki, powolne i mozolne zbliżanie się do tego poziomu, o czym mówi teoria konwergencji. Zakłada ona, że możliwe jest doganianie krajów wysoko rozwiniętych przez kraje rozwijające się wskutek umiejętnego wykorzystania posiadanych atutów, wpływających na intensyfikację dynamiki wzrostu gospodarczego. Do tych atutów można zaliczyć lepsze efekty wykorzystania napływającego kapitału w kraju, który cierpi na jego niedobór, niż w kraju z jego nadmiarem i stosunkowo łatwe uruchomienie rezerw rozwojowych w wyniku napływu nowych technologii, niekoniecznie najnowocześniejszych, oraz modernizacji przestarzałego parku maszynowego.

Oczywiście rzecz jest trudna dlatego, że gospodarki krajów Beneluksu ciągle się rozwijają, a niwelowanie różnic rozwojowych wymaga od gospodarek krajów bałtyckich wysokiej dynamiki wzrostu, aby przezwyciężyć tzw. efekt bazy.

Celowi badawczemu jest podporządkowany układ pracy i okres badawczy obejmujący lata 2004–2020, czyli okres od przyjęcia krajów bałtyckich do Unii Europejskiej. Jedynie w przypadku skorygowanego dochodu rozporządzalnego brutto gospodarstwa domowego na osobę dostępne dane kończyły się na roku 2019, a dla Luksemburga na roku 2018. Okres badawczy został podzielony na dwa podokresy: lata 2004–2009 i 2010–2020, czyli lata od przyjęcia krajów bałtyckich w poczet członków Unii Europejskiej do roku, w którym w wielu gospodarkach rozpoczął się kryzys zapoczątkowany na rynkach finansowych w roku 2007, oraz lata, kiedy nastąpiło przezwyciężenie kryzysu i gospodarki weszły w okres rozwoju, aż do pierwszego roku pandemii.

Treść książki lokuje ją w empirycznym nurcie badań ekonomicznych. Przeprowadzone badania stanowią kontynuację analiz zaprezentowanych w poprzedniej publikacji zatytułowanej *Gospodarka wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej w latach 2004–2019 w świetle danych statystycznych*².

Rozdział I rozpoczyna się przedstawieniem podstawowych, a jednocześnie istotnych z punktu widzenia dalszych rozważań informacji demograficznych dotyczących badanych krajów. Dalszą część rozdziału I poświęcono produktowi krajowemu brutto w badanych krajach i jego głównym elementom składowym: inwestycjom i konsumpcji. Dokonano analizy porównawczej poziomu PKB w krajach bałtyckich i krajach Beneluksu oraz jego dynamiki, a także poziomu PKB na mieszkańca i jego dynamiki. Następnie skupiono się na inwestycjach, analizując zmiany na przestrzeni lat wysokości stóp inwestycji w badanych krajach i zmiany ich dynamiki, a także zbadano stopy inwestycji publicznych i ich dynamikę oraz udział inwestycji publicznych w wydatkach publicznych. Drugim istotnym ele-

² K. Dobrowolski, G. Pawłowski, *Gospodarka wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej w latach 2004–2019 w świetle danych statystycznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2020.

mentem PKB, któremu poświęcono uwagę w rozdziale I, jest konsumpcja. Przedstawiono zmiany na przestrzeni lat w udziale konsumpcji w PKB badanych krajów oraz zmiany w dynamice konsumpcji.

W rozdziale II dokonano analizy zależności liniowych między PKB i jego elementami składowymi, a także zależności liniowych między poszczególnymi elementami składowymi PKB. W tym celu posłużono się współczynnikiem korelacji Pearsona, który obliczono dla badanych zmiennych i badanych okresów (lata 2004–2009 i lata 2010–2020). Przyjęto poziom istotności 0,05 i jeżeli zależności na tym poziomie wykazywały statystyczną istotność, to poddano je dalszej analizie (poziom istotności 0,1 traktowany był jako czysto ilustracyjny i jeżeli zależności były istotne statystycznie tylko na tym poziomie, nie poddawano ich dalszej analizie). Określono siłę zależności, a na podstawie współczynnika determinacji określono, w jakim procencie wahania jednej zmiennej determinowały wahania drugiej zmiennej. Przyjęto, że współczynnik Pearsona na poziomie 0,2–0,4 określa zależność słabą, na poziomie powyżej 0,4 do 0,7 – zależność umiarkowaną, na poziomie powyżej 0,7 do 0,9 – zależność silną, a powyżej 0,9 – zależność bardzo silną.

Istotne było określenie, czy przy dodatnim współczynniku Pearsona określa on zależność, w której obie zmienne rosną, czy zależność, w której obie zmienne maleją, a przy ujemnym współczynniku Pearsona, która zmienna rośnie, a która – maleje. W tym celu wyznaczano dominujące trendy, a rezultaty tych badań przedstawiono w komentarzach (wyznaczone trendy, jako poboczne w stosunku do głównej treści, nie zostały zamieszczone w książce).

Rozdział III został poświęcony zagadnieniom handlu zagranicznego w badanych krajach. Dokonano analizy wartości eksportu i importu oraz ich dynamiki w poszczególnych krajach, a także wartości eksportu i importu na mieszkańca. Ważnym elementem rozważań było saldo handlu zagranicznego, ponieważ oddziałuje ono na poziom PKB. Zwrócono także uwagę na zmiany importochłonności poszczególnych gospodarek oraz zmiany udziału eksportu w PKB badanych krajów.

W rozdziale IV opisano nieanalizowane wcześniej czynniki oddziałujące na możliwości rozwojowe poszczególnych gospodarek oraz kształtujące poziom życia mieszkańców. Przedstawiono zmiany w poziomie inflacji i stopy bezrobocia na przestrzeni badanych lat, poddano analizie zmiany w wysokości i dynamice płacy minimalnej, udziale wynagrodzeń w PKB oraz dynamice realnej produktywności pracy na osobę, a także w poziomie i dynamice skorygowanego dochodu rozporządzalnego brutto.

W rozdziale V poddane analizie zależności między zmiennymi charakteryzowanymi w rozdziale IV. Zastosowano metodologię wykorzystaną w rozdziale II.

Do pracy dołączono aneks, w którym dokonano porównania sytuacji gospodarczej w Estonii i Finlandii na przestrzeni badanego okresu. Finlandia nie należy wprawdzie do krajów bałtyckich, ale jest blisko kulturowo powiązana z Estonią.

Wydawało się interesujące porównanie sytuacji gospodarczej w kraju, który po II wojnie rozwijał gospodarkę rynkową w warunkach pewnych ograniczeń politycznych, z gospodarką państwa bliskiego kulturowo, ale włączonego w struktury niewydolnej gospodarki radzieckiej.

Książka stanowi źródło cennej wiedzy gospodarczej dotyczącej badanych krajów. Może być szczególnie przydatna dla pracowników naukowych, studentów i osób podejmujących decyzje ekonomiczne związane z gospodarkami badanych krajów.

ROZDZIAŁ I

Produkt krajowy brutto i wybrane czynniki oddziałujące na jego poziom w badanych krajach w latach 2004–2020

1. Liczba mieszkańców badanych krajów

Kraje, których gospodarki będą poddane analizie, tworzą dwa zwarte bloki: Beneluks i kraje bałtyckie (ryc. 1).

Według nieoficjalnego podziału, który pojawił się swojego czasu (ok. 2013 r.) w ramach Unii Europejskiej, kraje Beneluksu należą do tzw. bogatej Północy (bogata Północ, biedne Południe) i graniczą z: Niemcami (podzielonymi po II wojnie światowej aż do 1990 r. na RFN i NRD) i Francją (Belgia i Luksemburg). Położenie krajów Beneluksu poza strefą wpływów Związku Radzieckiego, ukształtowaną po II wojnie światowej, zapewniło im możliwość nieskrępowanego rozwoju gospodarczego i prowadzenia własnej polityki gospodarczej, nakierowanej na ścisłą regionalną współpracę.

Kraje bałtyckie są położone na północno-wschodniej flance Unii Europejskiej i graniczą z: Rosją, Białorusią (Litwa, Łotwa) i Polską (Litwa). Po II wojnie światowej znalazły się w strefie wpływów Związku Radzieckiego, co przekreśliło możliwość utrzymania ukształtowanej po I wojnie światowej własnej państwowości i prowadzenia niezależnej polityki, w tym gospodarczej. Dystans dzielący te dwie grupy krajów miał więc wymiar nie tylko geograficzny, ale także polityczny i gospodarczy. Przystąpienie krajów bałtyckich do Unii Europejskiej nie skróciło dystansu geograficznego, ale zniwelowało dystans polityczny i umożliwiło skracanie dystansu gospodarczego.

Proporcje między europejskimi krajami przedstawione na rycinie 1 sytuują kraje Beneluksu i bałtyckie w grupie krajów małych, zarówno pod względem zajmowanego terytorium, jak i (co jest ściśle powiązane) liczby ludności.

Rycina 1. Położenie krajów Beneluxu i krajów bałtyckich na kontynencie europejskim
Źródło: opracowanie własne.

Liczba mieszkańców, w tym zasób pracowników, a szerzej kapitał ludzki, jest ważnym czynnikiem oddziałującym na poziom PKB danego kraju. Niezależnie od zastosowanej metody liczenia PKB liczba mieszkańców, w tym pracowników, oddziałująca na wielkość konsumpcji przy metodzie wydatkowej obliczania PKB, na dochody z pracy przy metodzie dochodowej, lub w połączeniu z wydajnością pracy na produkcję globalną przy metodzie produkcyjnej jest czynnikiem wpływającym na wielkość PKB, chociaż nie zawsze dominującym. Pomimo że badane kraje są zaliczane do małych krajów członkowskich Unii Europejskiej, mają zróżnicowaną liczbę ludności, w tym zróżnicowane zasoby kapitału ludzkiego.

W tabeli 1 przyjęto umownie, zgodnie z dostępnymi statystykami, że mieszkańcy w wieku 15–64 lat stanowią zasób dostępnych na rynku pracowników, przy czym z oczywistych względów nie cały ten kapitał ludzki jest w wykorzystywany w każdym momencie.

Tabela 1. Liczba mieszkańców badanych krajów w 2004 i 2020 roku

Kraj	2004			2020		
	ogółem	mieszkańcy w wieku 15–64 lat	udział procentowy	ogółem	mieszkańcy w wieku 15–64 lat	udział procentowy
Estonia	1 366 250	928 510	68,0	1 324 820	845 549	63,8
Litwa	3 398 929	2275 859	66,9	2 794 184	1 819 954	65,1
Łotwa	2 276 520	1 554 128	68,3	1 919 968	1 225 909	63,8
Belgia	10 396 421	6 818 862	65,6	11 455 519	7 350 494	64,2
Luksemburg	454 960	306 160	67,3	613 894	426 959	69,5
Niderlandy	16 258 032	10 991 174	67,6	17 282 163	11 228 340	65,0

Źródło: Eurostat [dostęp: 8.02.2021].

Niderlandy są krajem o największej populacji, a także największych zasobach pracowników, drugie miejsce przypada Belgii. Znacznie mniejszymi krajami pod względem liczby ludności i potencjalnych zasobach pracowników są zajmujące kolejne miejsca: Litwa, Łotwa i Estonia. Różnica między tymi krajami w zakresie zasobów pracowników a Niderlandami i Belgią jest znacząca. Potencjalny zasób pracowników był w Niderlandach w roku 2020 ponad 6-krotnie większy niż na Litwie, ponad 9-krotnie większy niż na Łotwie i ponad 13-krotnie większy niż w Estonii. Przewaga Belgii nad Litwą w tym zakresie jest 4-krotna, nad Łotwą – prawie 6-krotna, a nad Estonią – ponad 8-krotna. Przewaga obu tych krajów nad Litwą, Łotwą i Estonią pod względem potencjalnego zasobu pracowników wzrosła w stosunku do roku 2004, kiedy to zasób Niderlandów był prawie 5-krotnie większy niż Litwy, 7-krotnie większy niż Łotwy i prawie 12-krotnie większy niż Estonii, a zasób Belgii prawie 3-krotnie większy niż Litwy, ponad 4-krotnie większy niż Łotwy i ponad 7-krotnie większy niż Estonii.

Litwa, Łotwa i Estonia to kraje, w których na przestrzeni badanego okresu liczba mieszkańców się zmniejszyła: na Litwie o 604 745 osób (17,8%), na Łotwie o 356 552 osoby (15,7%), w Estonii o 41 430 osób (3,0%). Zmiany te miały wpływ na zmniejszenie potencjalnego zasobu pracowników: na Litwie o 455 905 osób (20,0%), na Łotwie o 328 219 osób (21,1%), w Estonii o 82 961 osób (8,9%). W każdym z tych krajów potencjalny zasób pracowników zmniejszył się w ujęciu procentowym bardziej niż ogólna liczba mieszkańców.

Na te niekorzystne zmiany istotny wpływ miała emigracja zarobkowa, która nasiliła się wraz z wejściem tych krajów do Unii Europejskiej.

W tym samym okresie (2004-2020) populacja Niderlandów i Belgii wzrosła odpowiednio o: 1 024 131 osób (6,3%) i 1 059 098 osób (10,2%), co przełożyło się na wzrost potencjalnego zasobu pracowników odpowiednio o: 237 166 osób (2,1%) i 531 632 osoby (7,8%).

Wśród badanych krajów najmniejszym pod względem liczby ludności jest Luksemburg. Potencjalny zasób pracowników był w 2020 roku w Niderlandach ponad 26-krotnie większy niż w Luksemburgu, w Belgii ponad 17-krotnie, na Litwie ponad 4-krotnie, na Łotwie prawie 3-krotnie, a w Estonii prawie 2-krotnie. Przewaga ta w badanym okresie uległa zmniejszeniu, gdyż w 2004 roku potencjalny zasób pracowników był w Niderlandach 40-krotnie większy niż w Luksemburgu, w Belgii ponad 22-krotnie, na Litwie ponad 7-krotnie, na Łotwie ponad 5-krotnie, a w Estonii ponad 3-krotnie większy.

Do opisanych zmian przyczynił się dynamiczny wzrost liczby mieszkańców Luksemburga w badanym okresie o 158 934 osoby (34,9%), co się przełożyło na wzrost potencjalnego zasobu pracowników o 120 799 osób (39,4%). Należy jednak podkreślić, że w gospodarce Luksemburga znaczącą rolę odgrywają cudzoziemcy, zarówno mieszkający w tym kraju, jak i dojeżdżających z krajów ościennych. Zasób pracowników, będących rdzennymi mieszkańcami Luksemburga, nie wystarczyłby na obsadzenie wszystkich stanowisk w administracji i gospodarce.

W 2004 roku procentowy udział mieszkańców w wieku 15–64 lat w całej populacji był najwyższy na Łotwie (68,3%), a kolejnymi krajami były: Estonia (68,0%), Niderlandy (67,6%), Luksemburg (67,3%), Litwa (66,9%) i Belgia (65,6%). Na przestrzeni badanego okresu zaszły istotne zmiany. W 2020 roku krajem o najwyższym udziale mieszkańców w wieku 15–64 lat w całej populacji był Luksemburg (69,5%), a kolejne miejsca zajmowały: Litwa (65,1%), Niderlandy (65,0%), Belgia (64,2%) oraz Estonia i Łotwa z takim samym udziałem (63,8%).

2. Produkt krajowy brutto badanych krajów w latach 2004–2020

2.1. Zmiany PKB badanych krajów w ujęciu wartościowym w latach 2004–2020

Dane przedstawione w tabelach 2 i 3 ilustrują tezę, że w odniesieniu do krajów funkcjonujących w ramach takich samych systemów polityczno-gospodarczych czynnik demograficzny odgrywa istotną rolę w kształtowaniu poziomu PKB. W grupie krajów Beneluksu w latach 2004–2009 (tab. 2) największy PKB został wypracowany w Niderlandach, kraju o największej populacji wśród uwzględnionych w badaniu. Belgia, drugi kraj pod względem liczby ludności, wypracował drugi pod względem wartości PKB, a Luksemburg zajmował trzecie miejsce zarówno pod względem wielkości populacji, jak i poziomu wypracowanego PKB.

W grupie krajów bałtyckich największy PKB (tab. 2) uzyskała Litwa, kraj o najwyższym potencjale ludnościowym wśród uwzględnionych w badaniu, drugie

miejsce zajęła Łotwa, a trzecie – Estonia będąca najmniejszym w tej grupie krajem pod względem liczby ludności.

Tabela 2. Wartość PKB badanych krajów w latach 2004–2009 (mld euro, ceny bieżące)

Kraj	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Estonia	9,8	11,3	13,6	16,4	16,6	14,2
Litwa	18,2	21,0	24,0	29,0	32,7	26,9
Łotwa	11,7	13,7	17,3	22,7	24,5	18,8
Belgia	296,8	310,0	325,1	343,6	351,7	346,5
Luksemburg	27,9	30,0	33,8	37,2	38,1	37,0
Niderlandy	529,3	550,1	584,5	619,2	647,2	624,8

Źródło: Eurostat [dostęp: 9.02.2021].

Zaszczości wynikające z odmiennych uwarunkowań polityczno-gospodarczych, w których funkcjonowały obie grupy krajów przez większość okresu po II wojnie światowej, spowodowały, że Luksemburg, kraj znacznie mniejszy od krajów bałtyckich, wypracowywał w latach 2004–2009 znacznie większy PKB, chociaż w tym okresie wszystkie te kraje funkcjonowały w ramach tego samego ugrupowania.

W gospodarce Luksemburga znaczącą rolę odgrywa sektor finansowy, na którego rozwój korzystnie oddziałuje liberalne ustawodawstwo, w tym sprzyjające inwestorom przepisy o tajemnicy bankowej. Rozwinięte jest także rolnictwo, zapewniające temu państwu samowystarczalność w zakresie produktów żywnościowych, chociaż rynek jest wzbogacany o artykuły pochodzące z importu.

Ważne miejsce przypada rolnictwu także w gospodarkach Belgii i Holandii, chociaż ta pierwsza należy do jednych z najbardziej uprzemysłowionych krajów świata.

Gospodarki państw bałtyckich można określić jako przemysłowo-rolnicze, przy czym rolnictwo ma największe znaczenie w gospodarce litewskiej. Przemysł i rolnictwo w tych krajach musiały ulegać głębokiej modernizacji po uzyskaniu przez nie niepodległości, niwelującej tragiczne skutki funkcjonowania gospodarki w systemie scentralizowanym przez wiele powojennych lat.

Interesujące rozwiązanie zastosowano w estońskim systemie podatkowym. Podatek dochodowy od osób prawnych jest płacony dopiero wtedy, gdy wypracowane środki są wykorzystywane poza przedsiębiorstwem, a nie w momencie powstania dochodu. Podatek nie jest także płacony, jeżeli wypracowany dochód zostaje zainwestowany w przedsiębiorstwo. Estonia jest także krajem przodującym pod względem informatyzacji administracji, co korzystnie wpływa na relacje z przedsiębiorcami, w tym zagranicznymi.

Lata 2004–2009 to okres poprzedzający światowy kryzys i czas jego trwania. Został on zapoczątkowany na rynkach finansowych, a następnie objął także sferę realną poszczególnych gospodarek. Znalazło to odzwierciedlenie w poziomie PKB, który we wszystkich badanych krajach wzrastał do roku 2008 i obniżył się w roku 2009 w stosunku do roku poprzedniego. W grupie państw bałtyckich największy spadek PKB w ujęciu wartościowym wystąpił na Litwie (5,8 mld euro) i niewiele mniejszy na Łotwie (5,7 mld euro), w Estonii zaś spadek PKB był znacznie mniejszy (2,4 mld euro).

W grupie państw Beneluksu najwyższy spadek PKB w 2009 roku w ujęciu wartościowym wystąpił w Niderlandach (22,4 mld euro), w Belgii ukształtował się na poziomie Litwy i Łotwy (5,2 mld euro), a najniższy spadek odnotowano w Luksemburgu (1,1 mld euro).

Wśród krajów bałtyckich w latach 2004–2009 PKB w ujęciu wartościowym wzrósł najbardziej na Litwie (o 8,7 mld euro), następnie na Łotwie (o 7,1 mld euro) i w Estonii (o 4,4 mld euro). Jeżeli odnieść ten wzrost do roku 2008, to wyniósł on na Litwie 14,5 mld euro, na Łotwie 12,8 mld euro i w Estonii 6,8 mld euro.

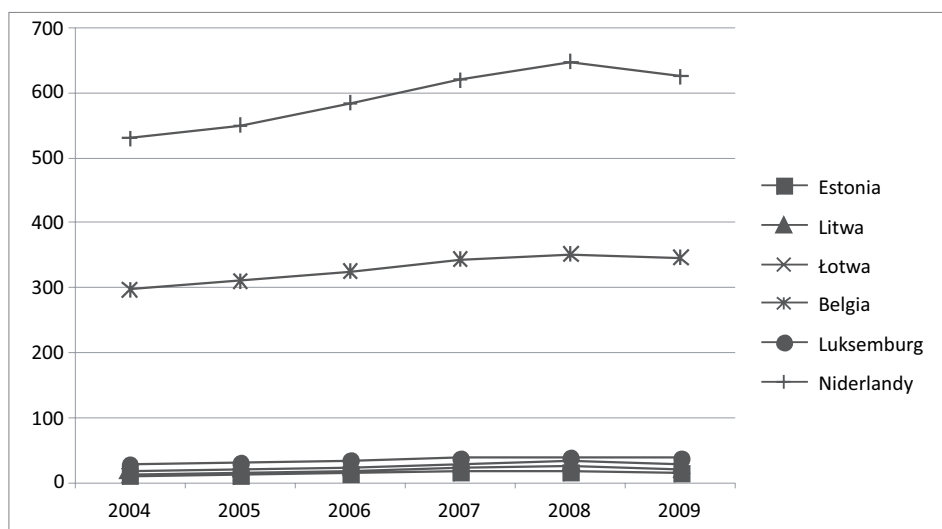
W krajach Beneluksu PKB zwiększył się w latach 2004–2009 o 95,5 mld euro w Niderlandach, o 49,7 mld euro w Belgii i o 9,1 mld euro w Luksemburgu. PKB Luksemburga zwiększył się w tym okresie bardziej niż w krajach bałtyckich. Jeżeli jednak porówna się wzrost PKB w okresie 2004–2008, to na Litwie i Łotwie wzrósł on bardziej niż w Luksemburgu (wzrost o 10,2 mld euro). Wzrost PKB w latach 2004–2008 w Niderlandach wyniósł 117,9 mld euro, a w Belgii – 54,9 euro.

W ujęciu procentowym wzrost PKB zarówno w latach 2004–2008, jak i w latach 2004–2009 był wyższy w krajach bałtyckich niż w krajach Beneluksu. W latach 2004–2008 wyniósł na Łotwie 109,4%, na Litwie 79,7%, w Estonii 69,4%, podczas gdy w Luksemburgu wzrost PKB wyniósł 36,5%, w Niderlandach 22,3%, a w Belgii 18,5%. W latach 2004–2009 procentowy wzrost PKB był także najwyższy na Łotwie (60,7%), następnie na Litwie (47,8%) i w Estonii (44,9%), a wśród krajów Beneluksu najwyższy wzrost odnotowano w Luksemburgu (32,6%), a znacznie niższy w Niderlandach (18,0%) i w Belgii (16,7%).

Powyższe analizy odnoszą się do wartości PKB wyrażonej w euro, co powoduje, że opisane relacje mogą się kształtować nieco odmiennie w odniesieniu do PKB krajów bałtyckich wyrażonego w walutach narodowych w okresie, gdy jeszcze nie przystąpiły one do strefy euro.

Wykres 1 obrazuje dystans dzielący poszczególne kraje, jeżeli przyjąć za kryterium wartość PKB. Widać dystans dzielący Niderlandy i Belgię, a także dystans pomiędzy tymi dwoma krajami a pozostałymi, uwzględnionymi w analizie, chociaż w okresie 2005–2008 wartość PKB wzrastała we wszystkich badanych krajach.

W roku 2009 nastąpiło załamanie trendu wzrostowego wartości PKB, przy czym było ono najgwałtowniejsze w Niderlandach.

Wykres 1. Wartość PKB w badanych krajach w latach 2004–2009 (mld euro, ceny bieżące)

Źródło: Eurostat [dostęp: 9.02.2021].

W roku 2004 PKB Niderlandów był 54-krotnie większy niż Estonii, ponad 45-krotnie większy niż Łotwy i ponad 29-krotnie większy niż Litwy. W roku 2008 PKB Niderlandów był 39-krotnie większy niż Estonii, ponad 26-krotnie większy niż Łotwy i prawie 20-krotnie większy niż Litwy. W roku 2009 PKB Niderlandów był 44-krotnie większy niż Estonii, ponad 33-krotnie większy niż Łotwy i ponad 23-krotnie większy niż Litwy. Pomimo tych korzystnych dla krajów bałtyckich zmian w wielokrotnościach efekt bazy spowodował, że zwiększały się różnice w wartościach PKB pomiędzy poszczególnymi krajami. W roku 2004 PKB Niderlandów był wyższy od PKB Estonii o 519,5 mld euro, od PKB Łotwy o 517,6 mld euro, a od PKB Litwy o 511,1 mld euro. Z kolei w roku 2009 różnice te wzrosły do 610,6 mld euro w przypadku Estonii (630,6 mld euro w 2008 r.), 606,0 mld euro w przypadku Łotwy (622,7 mld euro w 2008 r.) i 597,9 mld euro w przypadku Litwy (614,5 mld euro w 2008 r.).

PKB Belgii był w 2004 roku ponad 30-krotnie większy niż Estonii, ponad 25-krotnie większy niż Łotwy i ponad 16-krotnie większy niż Litwy. W roku 2008 PKB Belgii był ponad 21-krotnie większy niż Estonii, ponad 14-krotnie większy niż Łotwy i ponad 10-krotnie większy niż Litwy. W 2009 roku PKB Belgii był ponad 24-krotnie większy niż Estonii, ponad 18-krotnie większy niż Łotwy i prawie 13-krotnie większy niż Litwy. Efekt bazy spowodował jednak, że różnice w wartościach PKB pogłębiły się pomiędzy tymi krajami w badanych okresach. W 2004 roku PKB Belgii był wyższy od PKB Estonii o 287,0 mld euro, od PKB Łotwy o 285,1 mld euro i od PKB Litwy o 278,6 mld euro. W roku 2009 różnice te

wzrosły do 332,3 mld euro w odniesieniu do Estonii (335,1 mld euro w roku 2008), 327,7 mld euro w odniesieniu do Łotwy (327,2 mld euro w roku 2008), 319,6 mld euro w odniesieniu do Litwy (319,0 mld euro w roku 2008).

W roku 2004 PKB Luksemburga był prawie 3-krotnie większy niż Estonii, ponad 2-krotnie większy niż Łotwy i 1,5-krotnie większy niż Litwy. W roku 2008 PKB Luksemburga był prawie 2,3-krotnie większy niż Estonii, 1,5-krotnie większy niż Łotwy i nieco ponad 1-krotnie większy niż Litwy. W 2009 roku PKB Luksemburga był 2,6-krotnie większy niż Estonii, niecałe 2-krotnie większy niż Łotwy i 1,3-krotnie większy niż Litwy. Efekt bazy spowodował jednak, że w 2009 roku różnice między wartościami PKB Luksemburga i krajów bałtyckich uległy zwiększeniu w porównaniu z rokiem 2004, chociaż odpowiednio szybsze tempo wzrostu wartości PKB Litwy i Łotwy niż Luksemburga w roku 2008 spowodowało, że różnica w tym roku uległa zmniejszeniu. O ile w roku 2004 różnica między wartością PKB Luksemburga a wartością PKB Estonii wynosiła 18,1 mld euro, Łotwy 16,2 mld euro, Litwy 9,7 mld euro, o tyle w roku 2009 wzrosła do 22,8 mld euro w przypadku Estonii (21,5 mld euro w roku 2008), 18,2 mld euro w przypadku Łotwy (zmałała do 13,6 mld euro w roku 2008), 10,1 mld euro w przypadku Litwy (zmałała do 5,4 mld euro w roku 2008).

W latach 2010–2020 (tab. 3) kolejność krajów pod względem wartości wypracowanego PKB nie uległa zmianie w stosunku do okresu 2004–2009. Największy PKB w ujęciu wartościowym wypracowały Niemcy, następnie Belgia i Luksemburg, który mimo dysponowania mniejszym potencjałem ludnościowym wyprzedzał większe pod tym względem: Litwę, Łotwę i Estonię.

Wartość PKB wypracowanego przez badane kraje wzrastała w latach 2010–2019, ale wskutek pandemii spowodowanej przez koronawirusa uległa zmniejszeniu w roku 2020 w prawie wszystkich krajach z wyjątkiem Litwy, w której PKB ukształtował się na poziomie roku poprzedniego, i Luksemburga, w którym PKB nieznacznie wzrósł.

W krajach, w których w roku 2020 wystąpił spadek wartości PKB, był on na ogół mniejszy (z wyjątkiem Belgii) od spadku wartości PKB w roku 2009 spowodowanego światowym kryzysem gospodarczym, który rozpoczął się na rynkach finansowych. Wśród krajów bałtyckich największy spadek wartości PKB w roku 2020 odnotowano na Łotwie (o 1,2 mld euro), drugim krajem była Estonia (spadek o 0,9 mld euro). Spadki te były niższe od zanotowanych w Belgii (o 26,6 mld euro) i w Niemczech (o 11,5 mld euro).

W krajach bałtyckich PKB wzrósł w okresie 2010–2019 o 20,8 mld euro na Litwie, o 13,2 mld euro w Estonii i o 12,6 mld euro na Łotwie, natomiast w okresie 2010–2020 wzrost ten wyniósł w Estonii 12,3 mld euro, na Łotwie 11,4 mld euro, a na Litwie pozostał bez zmian w stosunku do okresu poprzedniego. Estonia wyprzedziła więc Łotwę pod względem wzrostu PKB zarówno w odniesieniu do okresu 2004–2008, jak i okresu 2004–2009.

W krajach Beneluksu wzrost PKB w ujęciu wartościowym był w latach 2010–2019, a także w latach 2010–2020 wyższy niż w krajach bałtyckich, chociaż Luksemburg w niewielkim stopniu wyprzedzał Litwę (należy jednak pamiętać o różnicy w potencjale ludnościowym pomiędzy tymi krajami). W okresie 2010–2019 PKB wzrósł w Niderlandach o 171,0 mld euro, w Belgii o 113,1 mld euro, a w Luksemburgu o 23,3 mld euro, a w latach 2010–2020 wzrost ten wyniósł odpowiednio: 159,5 mld euro, 86,5 mld euro i 23,9 mld euro.

Inaczej wzrost PKB przedstawia się w obu tych grupach krajów w ujęciu procentowym, gdyż był on szybszy w krajach bałtyckich. W latach 2010–2019 PKB wzrósł o 88,6% w Estonii, 74,3% na Litwie i 70,4% na Łotwie przy wzroście o 58,0% w Luksemburgu, 31,1% w Belgii i 26,7% w Niderlandach. W latach 2010–2020 PKB wzrósł o 82,5% w Estonii, 74,3% na Litwie i 63,7% na Łotwie, a o 59,4% w Luksemburgu, 24,9% w Niderlandach i 23,8% w Belgii.

Warto zauważyć, że Estonia przesunęła się z trzeciego miejsca wśród krajów bałtyckich na pierwszą pozycję pod względem procentowego wzrostu PKB w stosunku do poprzednich okresów.

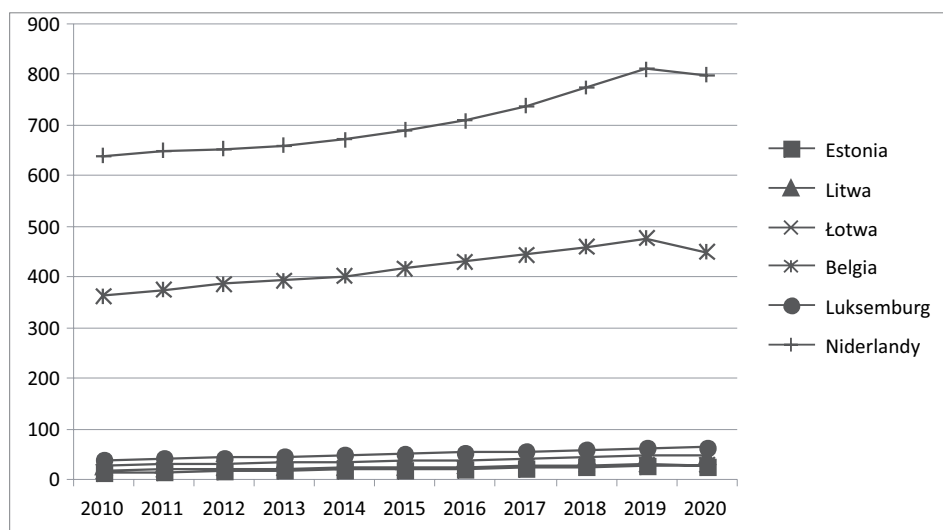
Tabela 3. Wartość PKB w badanych krajach w latach 2010–2020 (mld euro, ceny bieżące)

Kraj	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Estonia	14,9	16,8	18,0	19,0	20,2	20,8	21,9	23,8	25,9	28,1	27,2
Litwa	28,0	31,3	33,4	35,0	36,6	37,3	38,9	42,2	45,5	48,8	48,8
Łotwa	17,9	20,3	22,2	23,0	23,6	24,6	25,4	27,0	29,1	30,5	29,3
Belgia	363,1	376,0	386,2	392,9	403,0	416,7	430,1	445,0	460,4	476,2	449,6
Luksemburg	40,2	43,2	44,1	46,5	49,8	52,1	54,9	56,8	60,0	63,5	64,1
Niderlandy	639,2	650,3	653,0	660,5	671,6	690,0	708,3	738,1	774,0	810,2	798,7

Źródło: Eurostat [dostęp: 9.02.2021/6.04.2021].

W latach 2010–2020 nadal utrzymywał się znaczny dystans między wartością PKB wypracowaną w Niderlandach a wartością PKB wytworzoną w Belgii, a także między tymi krajami a pozostałymi uwzględnionymi w badaniu (wykres 2). Zarysował się także trend rosnący w latach 2010–2019 i spadkowy w roku 2020 wartości PKB, szczególnie widoczny w Niderlandach i Belgii oraz nieznaczny trend wzrostowy w Luksemburgu.

Dostrzegalne są także różnice między wartością PKB Luksemburga i Litwy oraz między wartościami PKB tych krajów a wartościami PKB Estonii i Łotwy.

Wykres 2. Wartość PKB w badanych krajach w latach 2010–2020 (mld euro, ceny bieżące)

Źródło: Eurostat [dostęp: 9.02.2021/6.04.2021].

W roku 2010 PKB Niderlandów był prawie 23-krotnie większy niż PKB Litwy, ponad 35-krotnie większy niż PKB Łotwy i ponad 42-krotnie większy niż PKB Estonii. W roku 2019 PKB Niderlandów był prawie 17-krotnie większy niż PKB Litwy, ponad 26-krotnie większy niż PKB Łotwy i prawie 29-krotnie większy niż PKB Estonii. W roku 2020 wielokrotność PKB Niderlandów i PKB Litwy zmniejszyła się do mniej niż 16, Łotwy zwiększyła się do trochę ponad 27, a Estonii do prawie 30. Pomimo tych korzystnych dla krajów bałtyckich zmian w wielokrotnościach PKB w stosunku do roku 2010, efekt bazy powodował, że różnica w ujęciu wartościowym między PKB Niderlandów a PKB krajów bałtyckich wzrastała w badanym okresie. W 2010 roku PKB Niderlandów był o 624,3 mld euro większy niż PKB Estonii, o 621,3 mld euro większy niż Łotwy i o 611,2 mld euro większy niż Litwy. W roku 2019 różnice te wzrosły do 782,1 mld euro w przypadku Estonii, 779,7 mld euro w przypadku Łotwy i 761,4 mld euro w przypadku Litwy. W 2020 roku różnice te uległy zmniejszeniu – do 771,5 mld euro w odniesieniu do Estonii, 769,4 mld euro w stosunku do Łotwy i 749,9 mld euro w odniesieniu do Litwy. Pozostawały jednak większe niż w roku 2010.

W całym badanym okresie (lata 2004–2020) różnica między wartością PKB Niderlandów a wartością PKB krajów bałtyckich się zwiększyła. W przypadku Estonii był to wzrost z poziomu 519,5 mld euro do poziomu 771,5 mld euro, w przypadku Litwy – z poziomu 511,1 mld euro do poziomu 749,9 mld euro, a w przypadku Łotwy – z poziomu 517,6 mld euro do poziomu 769,4 mld euro.

ISBN 978-83-8206-326-4